

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Contempt of court: Een meerwaarde voor de goede strafrechtspleging in Nederland?

Lochs, M.

Citation

Lochs, M. (2019, December 18). *Contempt of court: Een meerwaarde voor de goede strafrechtspleging in Nederland?*. Meijers-reeks. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/82076>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/82076>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/82076> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Lochs, M.

Title: Contempt of court: Een meerwaarde voor de goede strafrechtspleging in Nederland?

Issue Date: 2019-12-18

Contempt of court

Contempt of court

*Een meerwaarde voor de goede strafrechtspleging
in Nederland?*

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van
de graad van Doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van Rector Magnificus prof. mr. C.J.J.M. Stolker,
volgens besluit van het College voor Promoties
te verdedigen op woensdag 18 december 2019
klokke 16.15 uur

door

Marianne Lochs

geboren te Best

in 1985

Promotoren: prof. mr. C.P.M. Cleiren
prof. mr. J.H. Crijns

Promotiecommissie: prof. mr. C.H. Brants (Northumbria University,
Newcastle, UK)
mr. G.J.M. Corstens (oud-president Hoge Raad der
Nederlanden)
prof. mr. M.I. Fedorova (Radboud Universiteit,
Nijmegen)
prof. mr. P.M. van Russen Groen

Omslagontwerp: Primo!Studio, Delft
Opmaak binnenwerk: Anne-Marie Krens – Tekstbeeld – Oegstgeest

© 2019 M. Lochs | Boom juridisch

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische vervoelvoudingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978-94-6290-714-0
ISBN 978-94-6094-442-0 (e-book)
NUR 820

www.boomjuridisch.nl

Voor Lise

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	1
1.1	Aanleiding	1
1.1.1	Onveranderde taak van de rechter	2
1.1.2	Veranderingen in samenleving en rechtspleging	7
1.1.3	Contempt of court	9
1.1.4	Contempt of court als oplossing in Nederland?	12
1.2	Vraagstelling en doel van het onderzoek	15
1.3	Afbakening	15
1.4	Methodische verantwoording	18
1.5	Opbouw van het onderzoek	
2	DE VERANDERDE CONTEXT VAN DE STRAFRECHTSPLEGING	21
2.1	Inleiding	21
2.2	Afnemend vertrouwen in de rechtspraak?	22
2.3	Tegen-rechtspraak en <i>trial by media</i>	25
2.4	Veranderende taakopvattingen	28
2.4.1	Verdediging: van strafmaatverweer naar procesbewaking	29
2.4.2	Openbaar ministerie: magistraatelijk of <i>crime-fighter</i> ?	32
2.4.3	Het slachtoffer als procesdeelnemer	34
2.4.4	De rechter: opkomst van het 'piepsysteem'	37
2.5	Bedrijfsmatige organisatie van de rechtspraak	41
2.6	Internationalisering	44
2.6.1	Het EVRM en de rechtspraak van het EHRM	44
2.6.2	De EU	46
2.6.3	Internationale tribunalen	48
2.7	Conclusie	50
3	GOEDE STRAFRECHTSPLEGING	53
3.1	Inleiding	53
3.2	De betekenis van 'goede strafrechtspleging'	53
3.2.1	De doelstellingen van het strafproces	54
3.2.2	Componenten van de goede strafrechtspleging	58
3.2.2.1	Doelen van de strafrechtspleging: rechtsbescherming en waarheidsvinding	58
3.2.2.2	Randvoorwaarden voor de strafrechtspleging: gezag en efficiëntie	59

3.2.3	Tegenkracht: vrijheid van meningsuiting	60
3.3	Waarborgen voor een eerlijk proces	61
3.3.1	De onschuldpresumptie	62
3.3.1.1	De rechter	64
3.3.1.2	Justitiële autoriteiten	66
3.3.1.3	Derden	68
3.3.2	Rechterlijke onafhankelijkheid	70
3.3.2.1	Verschillende aspecten van onafhankelijkheid	71
3.3.2.2	Onafhankelijkheid van de uitvoerende macht	73
3.3.2.3	Kritiek van andere staatsmachten op de rechtspraak	74
3.3.3	Rechterlijke onpartijdigheid	76
3.3.3.1	Opvattingen en uitsingsvrijheid van de rechter	78
3.3.3.2	<i>Iudex in causa sua</i>	80
3.3.3.3	Kennisneming van informatie voor de zitting	82
3.3.4	Openbaarheid	85
3.3.4.1	Beperkingen van de openbaarheid	86
3.3.4.2	Openbaarheid en de media	89
3.4	Waarheidsvinding	91
3.4.1	Betekenis en beperkingen van het doel van waarheidsvinding	92
3.4.2	Waarheidsvinding in de inquisitoire procestraditie	93
3.4.3	Waarheidsvinding in de adversaire procestraditie	95
3.4.4	Waarheidsvinding in de rechtspraak van het EHRM	96
3.5	Gezag van de rechtspraak	99
3.5.1	Gezag als legitieme machtsuitoefening	99
3.5.1.1	Normatieve benaderingen van gezag	100
3.5.1.2	Empirische benaderingen van gezag	103
3.5.1.3	Gemengde benaderingen van gezag	104
3.5.1.4	Minder vanzelfsprekende gezagsrelaties	105
3.5.2	Gezag van de rechtspraak	108
3.6	Efficiëntie	112
3.6.1	De betekenis van efficiëntie voor wetgeving, rechterlijke organisatie en rechtspraak	112
3.6.2	Afdoening binnen een redelijke termijn	114
3.7	Vrijheid van meningsuiting	117
3.7.1	Het recht op vrijheid van meningsuiting	118
3.7.2	Beperkingen ter bescherming van de onpartijdigheid en het gezag van de rechtspraak	119
3.7.3	De pers	121
3.7.4	Procesdeelnemers	124
3.7.5	Politici	126
3.8	Conclusie	127
4	CONTEMPT OF COURT OP HOOFDLIJNEN	129
4.1	Inleiding	129
4.2	Geschiedenis en aard van contempt of court	130
4.3	Onderscheid tussen <i>criminal</i> en <i>civil contempt</i>	133
4.4	Verschillende vormen van contempt	135

4.4.1	<i>Contempt in the face of the court</i>	135
4.4.2	<i>Contempt by publication (sub judice contempt)</i>	136
4.4.3	<i>Scandalising the court</i>	138
4.4.4	Andere vormen van contempt	140
4.5	De contempt-procedure	141
4.6	Contempt of court in verschillende rechtsstelsels	142
4.6.1	De Verenigde Staten	143
4.6.2	Internationale tribunalen	145
4.6.2.1	<i>Ad hoc</i> VN-tribunalen	145
4.6.2.2	Internationaal Strafhof	149
4.6.2.3	Specifieke problematiek bij tribunalenrechtspraak	150
4.7	Conclusie	151
5	CONTEMPT OF COURT IN ENGELAND EN WALES	153
5.1	Inleiding	153
5.2	Het straf(proces)recht van Engeland en Wales	153
5.2.1	Strafrecht van Engeland en Wales	153
5.2.2	Hoofdpijnen van het Engelse strafproces	155
5.2.2.1	Adversaire procestraditie en juryrechtspraak	155
5.2.2.2	Bronnen van strafprocesrecht	156
5.2.2.3	Soorten zaken en afdoening	157
5.2.2.4	Rollen van de procesdeelnemers	162
5.3	Vormen van contempt of court	165
5.3.1	<i>Contempt by publication</i>	167
5.3.1.1	Ratio van <i>contempt by publication</i>	167
5.3.1.2	<i>Contempt by publication</i> in de Contempt of Court Act 1981	169
5.3.1.3	<i>Contempt by publication</i> in de <i>common law</i>	175
5.3.1.4	Tussenconclusie	177
5.3.2	<i>Scandalising the court</i>	179
5.3.3	Publicatieverboden of -beperkingen	181
5.3.3.1	Publicatieverbod vooraf (<i>quia timet injunctions</i>)	182
5.3.3.2	<i>Injunctions contra mundum</i>	183
5.3.3.3	Uitstel van publicatie over een proces (artikel 4 lid 2 CCA 1981)	184
5.3.3.4	Artikel 11 CCA 1981	185
5.3.3.5	Overige beperkingen	186
5.3.4	<i>Contempt in the face of the court</i>	188
5.3.4.1	Het verstoren van de zitting	190
5.3.4.2	Ongepast optreden in rechte	192
5.3.4.3	Niet voldoen aan verplichtingen	193
5.3.5	Overige vormen van contempt of court	198
5.3.5.1	Beïnvloeding van getuigen of juryleden	199
5.3.5.2	Beïnvloeding van de rechter	200
5.3.5.3	Jurydelicten	201
5.3.5.4	Niet-naleving van een gerechtelijk bevel (<i>civil contempt</i>)	203
5.3.5.5	Contempt in verschillende wetten	205

5.4	Verwante verschijnselen	206
5.4.1	<i>Perverting the course of justice</i>	206
5.4.2	<i>Perjury</i> (meineed)	208
5.4.3	<i>Defamation</i> (smaad)	209
5.4.4	<i>Abuse of process</i>	211
5.4.5	<i>Wasted costs order</i>	215
5.4.6	De <i>sub judice</i> rule in het parlement	217
5.5	De contempt-procedure	220
5.5.1	Summiere procedure	220
5.5.2	<i>Committal proceedings</i> bij de High Court	225
5.5.3	Straffen	227
5.5.4	Hoger beroep	229
5.6	Conclusie	229
6	WAARBORGING VAN EEN GOEDE RECHTSPLEGING IN HET NEDERLANDSE STRAFPROCES	231
6.1	Inleiding	231
6.2	Handhaving van de orde ter terechtzitting	232
6.2.1	Belediging	232
6.2.2	Ordemaatregelen ter zitting	235
6.2.3	Beperking van het recht het woord te voeren	237
6.2.3.1	De officier van justitie	237
6.2.3.2	De verdediging	238
6.2.4	Tuchtrechtelijke maatregelen	240
6.2.5	Strafbaarstelling van het veroorzaken van opschudding ter terechtzitting	243
6.2.6	Tussenconclusie	243
6.3	Beïnvloeding van de rechter	244
6.3.1	Strafbaarstelling van omkoping	245
6.3.2	Tussenconclusie	248
6.4	Belemmering van de waarheidsvinding	248
6.4.1	Verklaringen van verdachten en getuigen(-deskundigen)	248
6.4.1.1	Verdachte: (verplichte) aanwezigheid ter zitting	249
6.4.1.2	Getuigen/deskundigen: plicht tot verschijnen, gijzeling en meineed	252
6.4.2	Beïnvloeding van de verklaringsvrijheid	265
6.4.3	Tuchtrechtelijke maatregelen	269
6.4.4	Valse informatieverstarring	271
6.4.4.1	Valse aangifte	271
6.4.4.2	Valsheid in geschrift	273
6.4.5	Tussenconclusie	279
6.5	Niet-naleving van rechterlijke uitspraken	280
6.5.1	Uitoefenen van bij rechterlijke uitspraak ontzet recht	281
6.5.2	Handelen in strijd met bijkomende straf of maatregel WED	282
6.5.3	Handelen in strijd met rijontzegging	283
6.5.4	Deelnemen aan door de rechter verboden rechtspersoon	283

6.5.5	Hulp bij bevrijding van iemand die op rechterlijk gezag van zijn vrijheid is beroofd	285
6.5.6	Advocaten en het niet-naleven van rechterlijke uitspraken	287
6.5.7	Het openbaar ministerie en het niet-nakomen van rechterlijke uitspraken	288
6.5.8	Tussenconclusie	294
6.6	Misbruik van (proces)recht	295
6.6.1	Het openbaar ministerie en misbruik van procesrecht	296
6.6.1.1	Misbruik van processuele bevoegdheden	296
6.6.1.2	Lichtvaardige vervolging: 'geen redelijk handelend lid'-criterium	300
6.6.2	Misbruik van procesrecht door de verdediging	303
6.6.2.1	Gevalen van 'misbruik' in de rechtspraak	305
6.6.2.2	Neerleggen van de verdediging	307
6.6.3	Geen rechtens te respecteren belang	310
6.6.4	Misbruik van wraking	313
6.6.5	Tussenconclusie	318
6.7	Publiciteit en openbaarmaking van gegevens	318
6.7.1	Belediging, smaad(schrift) en laster	319
6.7.2	Publiciteit en het openbaar ministerie	321
6.7.2.1	Opsporings- en vervolgingsberichtgeving	322
6.7.2.2	Sanctionering van onzorgvuldige berichtgeving	323
6.7.2.3	Schending ambtsgeheim	326
6.7.3	Advocaten	329
6.7.3.1	Tuchtrechtelijke geheimhoudingsplicht	329
6.7.3.2	Tuchtrechtelijke grenzen aan kritiek	332
6.7.3.3	Beperkingen in het belang van het onderzoek	334
6.7.4	Politici	335
6.7.4.1	Geen <i>sub judice</i> -regel	335
6.7.4.2	Parlementaire immuniteit	337
6.7.4.3	Straf(proces)rechtelijke consequenties ter waarborging van een eerlijk proces	338
6.7.4.4	De (on)mogelijkheid van verweer bij kritiek op de rechtspraak	340
6.7.5	Media en derden	342
6.7.5.1	Journalistieke regulering	342
6.7.5.2	Civielrechtelijke regulering	344
6.7.5.3	Straf(proces)rechtelijke consequenties	345
6.7.6	Tussenconclusie	346
6.8	Evaluatie	347
6.8.1	Identificatie van lacunes	347
6.8.2	Problematisering in het licht van de goede strafrechtspleging	349
7	BETEKENIS VAN CONTEMPT OF COURT VOOR DE NEDERLANDSE STRAFRECHTSPLEGING	353
7.1	Inleiding	353
7.2	Algemene bevindingen	354

7.2.1	Veelvormigheid contempt of court	354
7.2.2	Contempt of court als <i>inherent power</i>	355
7.2.3	Concrete versus algemene bedreigingen van de goede strafrechtspleging	356
7.3	Contempt of court als oplossing voor de lacunes in Nederland?	357
7.3.1	Contempt of court en een zelfstandige punitieve bevoegdheid van de rechter	358
7.3.2	<i>Civil contempt</i> en de sanctionering van niet-naleving van rechterlijke opdrachten	360
7.3.3	<i>Abuse of process</i> en misbruik van procesrecht	363
7.3.3.1	Misbruik van procesrecht door de verdediging	364
7.3.3.2	Misbruik van procesrecht door het openbaar ministerie	366
7.3.3.3	Misbruik van wraking	368
7.3.4	<i>Contempt by publication, sub judice</i> en een media(straf)bepaling	371
7.3.4.1	Regulering van de (media)publiciteit rondom strafzaken	371
7.3.4.2	<i>Sub judice</i> -regel voor politici	376
7.3.5	Contempt of court en het gezag van de rechtspraak	378
7.3.5.1	Aanvullende normering met een <i>scandalising</i> -strafbepaling?	379
7.3.5.2	Betekenis van contempt-achtige instrumenten voor het gezag van de rechtspraak	381
7.4	Conclusie	384
8	CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	387
8.1	Inleiding	387
8.2	Onderzoeksbevindingen	388
8.3	Bevindingen in breder perspectief	391
8.3.1	Herwaardering van de centrale rol van de strafrechter	391
8.3.2	De taakinvulling en het zelfbeeld van de strafrechter	393
8.3.3	Gezamenlijke verantwoordelijkheid van de staatsmachten	396
8.4	Aanbevelingen	399
8.4.1	Wetgever en politiek	400
8.4.2	Rechtspraak	402
8.4.3	Procesdeelnemers	403
8.4.4	Media	405
8.5	Tot besluit	406
	SAMENVATTING	409
	SUMMARY	423
	LITERATUUR	435
	JURISPRUDENTIE	469
	CURRICULUM VITAE	491